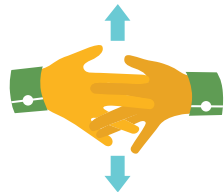

Makt

Makt

Jämstä

älldhet

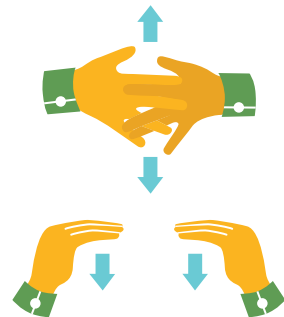
Kvinnor och män i belysning

Västerbotten 1996-2016

Makt

Makt

Jämställdhet

Jämställdhet

KÖN

Länsstyrelsen
Västerbotten

Inledning

Kunskap är en förutsättning för ett effektivt jämställdhetsarbete och med könsuppdelad statistik synliggörs skillnader och likheter mellan kvinnors och mäns livsvillkor. Den här rapporten är ett kunskapsunderlag som vi hoppas ska skapa diskussion och ett fortsatt arbete för ett Västerbotten där kvinnor och män har samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Länsstyrelsen har det övergripande uppdraget att verka för att de jämställdhetspolitiska målen uppnås i länet. Detta gör myndigheten genom olika former av kunskapsuppbyggnad, uppföljningar samt samordnar och stöttar arbetet för jämställdhet.

Denna rapport ger både en tillbakablick på utvecklingen under de senaste 20 åren samt en bild av hur kvinnors och mäns livsvillkor ser ut idag. Länsstyrelsen har sedan 1996 år gett ut en faktabok vid namn ”Kvinnor och män i belysning Västerbotten”. Faktaboken innehåller könsuppdelad statistik och det är dessa återkommande faktaböcker som utgör det främsta underlaget till denna rapport¹.

¹ Statistiken som utgör underlaget är könsuppdelad och baseras på juridisk kön därmed går det i väldigt liten utsträckning utläsa andra variabler inom diskrimineringsgrunderna. I vissa tabeller går det inte att följa utvecklingen över 20 års tid då presentationen av statistiken har förändrats.

Innehåll

Jämställdhetspolitik	4
Jämställdhetsintegrering.....	5
Kvantitativ och kvalitativ jämställdhet	5
Befolkning.....	6
Hälsa.....	8
Utbildning.....	10
Barn och familj.....	13
Förvärvsarbete.....	15
Inkomst	19
Mäns våld mot kvinnor.....	21
Makt och inflytande	24
Fortsatt arbete!.....	28

Jämställdhetspolitik

Det nationella jämställdhetspolitiska målet är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att uppnå målet har regeringen formulerat fyra olika delmål för jämställdhetspolitiken.

En jämn fördelning av makt och inflytande.

Det innebär att både kvinnor och män ska ha rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet. Det innebär att både män och kvinnor ska ha rätt och möjlighet att delta i och påverka samhällets utveckling. Det handlar bl.a. om politiska rättigheter såväl som maktfördelning i företag, trossamfund, kultur och medier.

Ekonomisk jämställdhet.

Kvinnor och män skall ha samma rätt och möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Det handlar om hur ekonomiska resurser fördelas mellan kvinnor och män. Det kan handla om lönenivåer, arbetsvillkor och utbildningsnivå men också om pensioner, sjukersättning och barnbidrag.

En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Kvinnor och män ska ta samma ansvar för det obetalda hemarbetet och att kunna ge och få omsorg på lika villkor. Det innebär att både kvinnor och män ska ha möjligheten, rättigheten och skyldigheten att kunna kombinera arbetsliv och familjeliv.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Det handlar om att själv bestämma över sin egen kropp, sexualitet och reproduktion. I begreppet kroppslig integritet ingår också rätten att inte utsättas för sexistiska skämt, könsstereotyp eller sexistisk reklam och sexuella trakasserier.

Jämställdhetsintegrering

Den utpekade strategin för hur den svenska jämställdhetspolitiken ska genomföras och för hur jämställdhetsmålen ska uppnås är jämställdhetsintegrering. Jämställdhet mellan kvinnor och män skapas där beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas och därför måste jämställdhetsperspektivet finnas med i det dagliga arbetet inom offentlig, privat och idéburen sektor. Det innebär att beslut som berör individer ska belysa, analysera och beakta villkoren för kvinnor och män samt flickor och pojkar.

Denna statistikbok visar på skillnader och likheter mellan kvinnors och mäns förutsättningar på en rad olika områden i Västerbotten, exempelvis politisk representation, utbildning, arbete, lön, ohälsa, familjeliv och utsatthet för våld.

Kvantitativ och kvalitativ jämställdhet

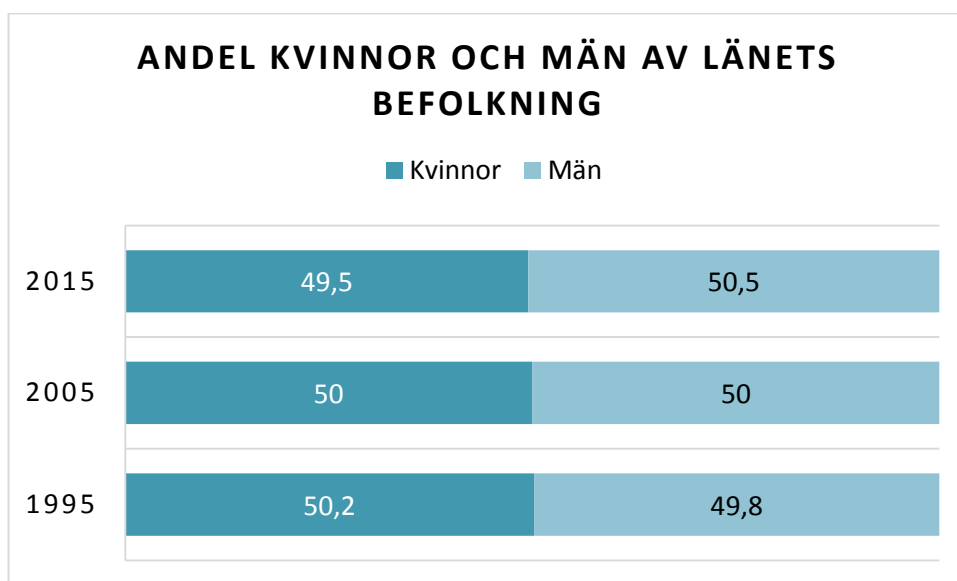
Kvantitativ jämställdhet avser en fördelning mellan kvinnor och män, vilket innebär att andelen kvinnor respektive män är mellan 40 och 60 procent. Det är viktigt att reflektera över denna fördelning samt analysera vad den står för. Det kvantitativa är dock bara ett sätt att mäta jämställdhet. För att göra jämställdhetsanalyser krävs det en kvalitativ analys som synliggör maktrelationer samt upptäcka mönster och samband. Det handlar om att se hur villkoren för kvinnor och män ser ut samt vad de beror på. En kvalitativ analys handlar om att säkerställa att både kvinnors och mäns erfarenheter, kunskaper och värderingar tillvaratas och ges utrymme inom alla områden i samhället.

Befolkning

I fjorton av länets femton kommuner bor det fler män än kvinnor. I Umeå kommun bor det lika många män som kvinnor.^{2 3} I alla kommuner bor det fler män än kvinnor utanför tätorterna, 78 procent av länets befolkning bor i tätorter medan 22 procent bor på landsbygd eller i glesbygd. Högst andel tätortsbor har Umeå och högst andel som bor på landsbygden eller i glesbygden har Bjurholm.⁴

Länet har en lägre andel utrikesfödda jämfört med riket. Det bor fler utrikesfödda kvinnor i länet än utrikesfödda män. I tretton av länets femton kommuner är andelen utrikes födda kvinnor högre än andelen utrikesfödda män.

För tio år sedan bodde det också fler män än kvinnor i länet.⁵ I fem kommuner bodde det fler kvinnor än män⁶. För tjugo år sedan bodde det fler kvinnor än män i länet. Det var dock bara i fyra kommuner som det bodde fler kvinnor än män, Umeå, Skellefteå, Nordmaling och Lycksele. I de övriga kommunerna bodde det också då fler män än kvinnor.⁷

² SCB, befolkningsstatistik, kommunala jämförelsetal 31 december 2015.

³ Andelen äldre är högre bland kvinnor än bland män i alla kommuner. I åldersgruppen 20-64 år är andelen män högre än andelen kvinnor i alla kommuner utom i Sorsele där andelen kvinnor och män är lika stora. I åldersgruppen 0-19 år är andelen män högre än andelen kvinnor i nio av femton kommuner.

⁴ Länsstyrelsen Västerbotten och SCB, Kvinnor och män i belysning Västerbotten 2015.

⁵ Länsstyrelsen Västerbotten och SCB, Kvinnor och män i belysning Västerbottens län 2005—2006.

⁶ Lycksele, Skellefteå, Umeå, Vindeln och Vännäs.

⁷ Länsstyrelsen Västerbotten (1996), Kvinnor och män i siffror Västerbottens län.

De senaste tjugo åren har länets befolkning ökat från 260 472 invånare till 263 378 invånare.⁸ Befolkningsökningen (liksom befolkningsminskning) kan ses som ett resultat av in- och utflyttning till och från länet samt hur många barn som föds och hur många personer som avlider under ett år.

Kvinnor och män väntar allt längre med att skaffa barn, år 2014 var kvinnor i Västerbotten i genomsnitt 28,2 år vid första barnets födelse och män i Västerbotten 30,7 år.⁹ År 2006 var kvinnor i länet i genomsnitt 27,8 år vid första barnets födelse och män i länet 30,4 år.¹⁰ Västerbotten är ett av de län där det föds minst antal barn per kvinna med i genomsnitt 1,71 barn per kvinna¹¹ Motsvarande siffra var 1,59 barn per kvinna för tio år sedan.¹²

Medellivslängden ökar ständigt i Sverige och är för kvinnor i Västerbotten 83,2 år och för män 79,7 år.¹³ Mäns förväntade livslängd förväntas till och med år 2050 att öka till 84 år och för kvinnor förväntas livslängden under samma period öka till 86 år.

Länet som helhet hade ett positivt flyttningsöverskott år 2014 för både kvinnor och män. Absolut störst flyttningsöverskott hade Umeå. Åtta kommuner hade ett positivt flyttningsöverskott för kvinnor och elva kommuner hade ett positivt flyttningsöverskott för män.¹⁴

⁸ SCB, befolkningsstatistik, kommunala jämförelsetal 31 december 2015 och Länsstyrelsen Västerbotten (1996) Kvinnor och män i siffror Västerbottens län.

⁹ SCB, befolkningsstatistik 2016.

¹⁰ Länsstyrelsen Västerbotten och Länsstyrelsen Norrbotten (2008), JämLYS—En jämställdhetsanalys av Övre Norrland.

¹¹ SCB, befolkningsstatistik 2016.

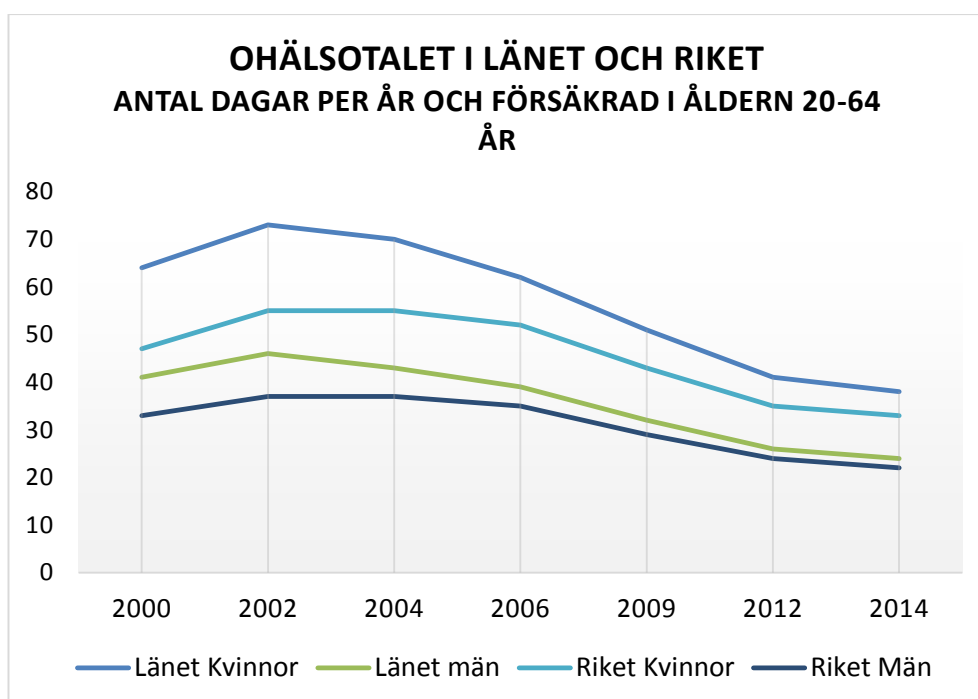
¹² Länsstyrelsen Västerbotten och Länsstyrelsen Norrbotten (2008), JämLYS—En jämställdhetsanalys av Övre Norrland.

¹³ Regionfakta.com

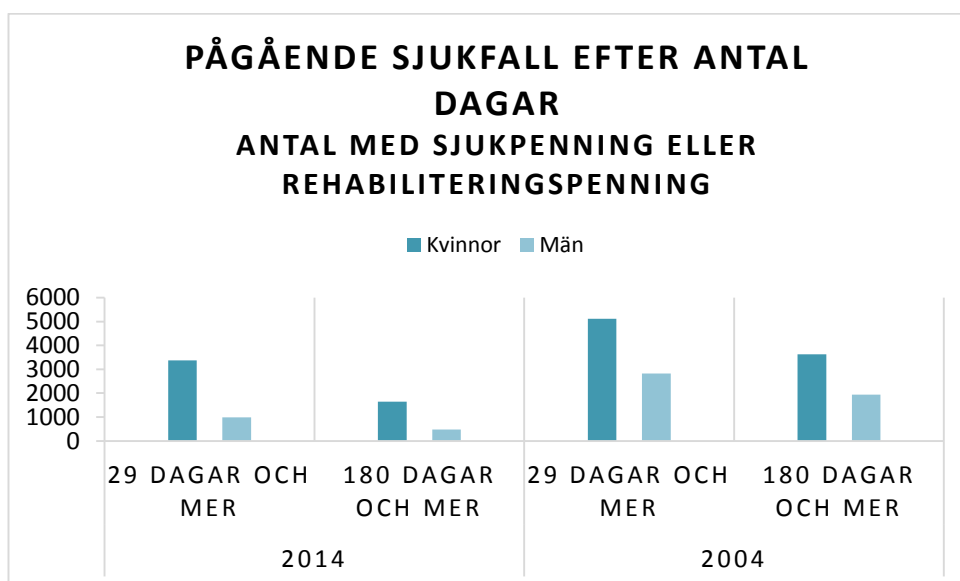
¹⁴ Länsstyrelsen Västerbotten och SCB, Kvinnor och män i belysning Västerbotten 2015.

Hälsa

Ohälsotalet i länet är högre än i riket. Ohälsotalet är lägre för män än för kvinnor. Det har under den senaste tioårsperioden sjunkit både för kvinnor och för män. Skillnaden i ohälsotal mellan kvinnor och män kvarstår och det finns stora skillnader mellan länets kommuner. År 2014 hade Umeå de lägsta ohälsotalen i länet både för kvinnor och för män. Norsjö hade högst ohälsotal för kvinnor och Storuman högst ohälsotal för män. Norsjö är den kommun som 2014 hade störst skillnad mellan kvinnors och mäns ohälsotal, en skillnad på 22 dagar.

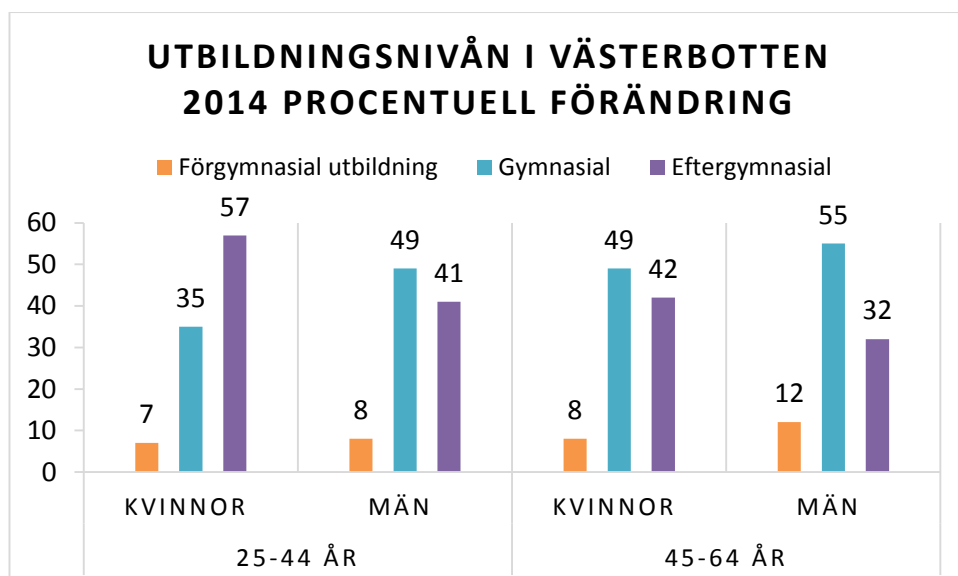
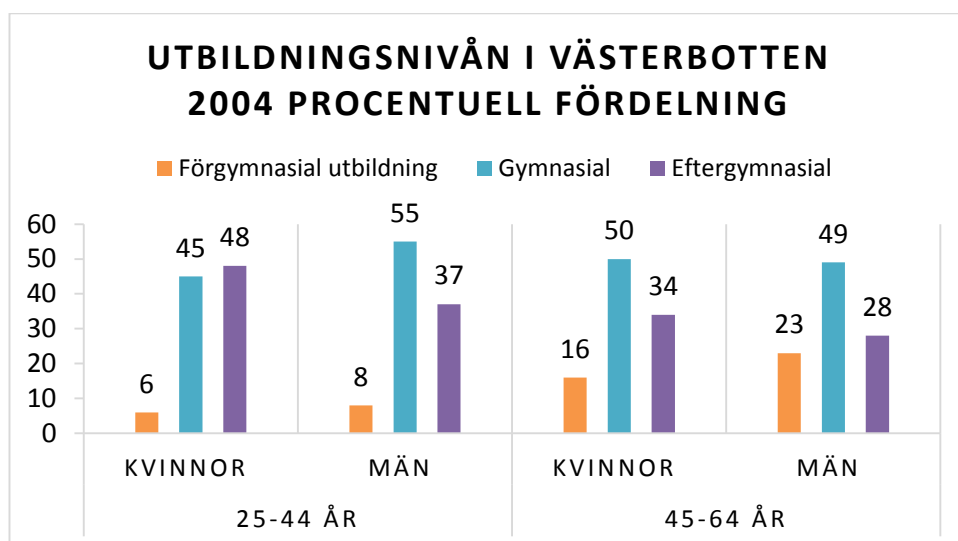
Antalet långa sjukfall har minskat de senaste tio åren. Sjukfall över 29 dagar och mer samt 180 dagar och mer är betydligt vanligare bland kvinnor än bland män.

Långa sjukskrivningar är betydligt vanligare bland kvinnor än män i länet. Kvinnors höga ohälsotal i länet väcker frågor av stor vikt om både utformningen av arbetsmarknaden och fördelningen av hemansvar samt av hur kvinnors och mäns behov tillgodoses inom vård och omsorg.

Utbildning

Historisk sett har kvinnor under lång tid varit utestängda från högre utbildning och arbetsmarknad. I dag studerar kvinnor i högre utsträckning än män på högskola och universitet, till exempel var 61 procent av studenterna på grundutbildningen på Umeå universitet kvinnor och 39 procent män år 2014¹⁵ Motsvarande siffror 2006 var 62 procent kvinnor och 38 procent män¹⁶ Upp till åldersgruppen 65 år har män lägre utbildning än kvinnor¹⁷. De senaste tio åren har utbildningsnivån för kvinnor och män i länet ökat.

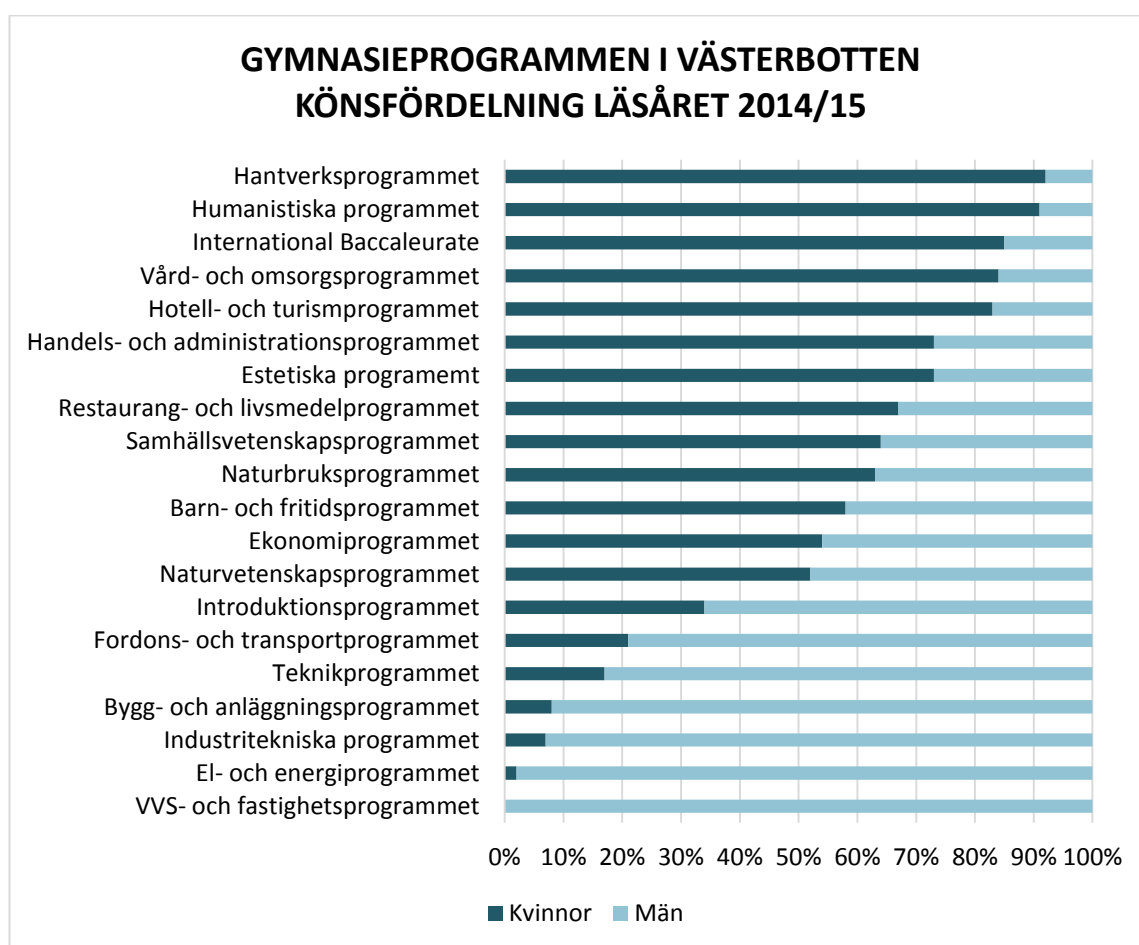
¹⁵ Umeå universitet, 2016.

¹⁶ Länsstyrelsen Västerbotten och Länsstyrelsen Norrbotten (2008), JämLYS.

¹⁷ Länsstyrelsen Västerbotten och SCB, kvinnor och män i belysning Västerbotten 2015.

Unga tjejer och killar gör könsbundna val till gymnasiet och högskolan. Dessa könsstereotypa utbildningsval bidrar till att återskapa vår könssegrigerade arbetsmarknad. Läsåret 2014/2015 var det tre program av totalt 20 program på gymnasiet med en jämn könsfördelning¹⁸, dessa var barn- och fritids-, ekonomi- samt naturvetenskapliga programmet.

Då gymnasieprogrammen har ändrats över tid går det inte att göra någon direkt generell jämförelse av könsfördelningen på programmen men läsåret 1998/99 var det totalt 20 gymnasieprogram varav nio stycken med en jämn könsfördelning. Läsåret 2006/07 var det totalt 25 gymnasieprogram och fem av dessa hade en jämn könsfördelning.

Källa: Skolverket elevstatistik

Lsåret 2014/2015 läste störst antal tjejer på samhällsvetenskapliga programmet (19 procent av det totala antalet tjejer). Flest killar läste på Introduktionsprogrammet (14 procent av totala antalet killar).¹⁹

¹⁸ En fördelning av kvinnor respektive män inom spannet 40—60 procent brukar räknas som en formellt jämställd könsfördelning.

¹⁹ Länsstyrelsens egna beräkningar utifrån Skolverket elevstatistik.

Läsåret 1998/99 läste störst antal tjejer samhällsvetenskapligt program (31 procent av det totala antalet tjejer) och störst antal killar naturvetenskapsprogrammet (22 procent av det totala antalet killar). Läsåret 2006/2007 läste både flest tjejer och flest killar på Specialutformat program (55 procent av tjejerna och 20 procent av killarna).²⁰

När det gäller utbildningsvalen samverkar föräldrarnas utbildningsbakgrund med kön. Unga kvinnor och män med föräldrar med lågutbildade föräldrar tenderar att välja könsuppdelade yrkesutbildningar på gymnasiet och vid högre studier tenderar deras utbildningsval att följa ett traditionellt könsmönster. Könsstereotypa utbildningsval är mindre vanligt bland studenter med högutbildade föräldrar.²¹ I Västerbotten är könsegregeringen störst på de yrkesförberedande programmen men även på program som Humanistiska programmet och International baccalaurate.

Pojkar har lägre betyg än flickor i grund- och gymnasieskolan och färre män än kvinnor påbörjar och avslutar högre studier.²²

Unga kvinnor och män gör i stor utsträckning sina utbildningsval efter samma principer som de som råder på arbetsmarknaden. Flickor och pojkar, kvinnor och män, utbildar sig enligt traditionella mönster. Skillnader går också att se mellan kvinnor och män vad gäller såväl behörighet till gymnasiet som till högre utbildning. En större andel av länets kvinnor är behöriga till både gymnasiet och till universitet och högskola än länets män. I alla länets kommuner utom två fortsätter också kvinnor studera i större utsträckning än män, dock ligger både kvinnor och män under genomsnittet för riket.

²⁰ Länsstyrelsens egna beräkningar utifrån Skolverkets elevstatistik.

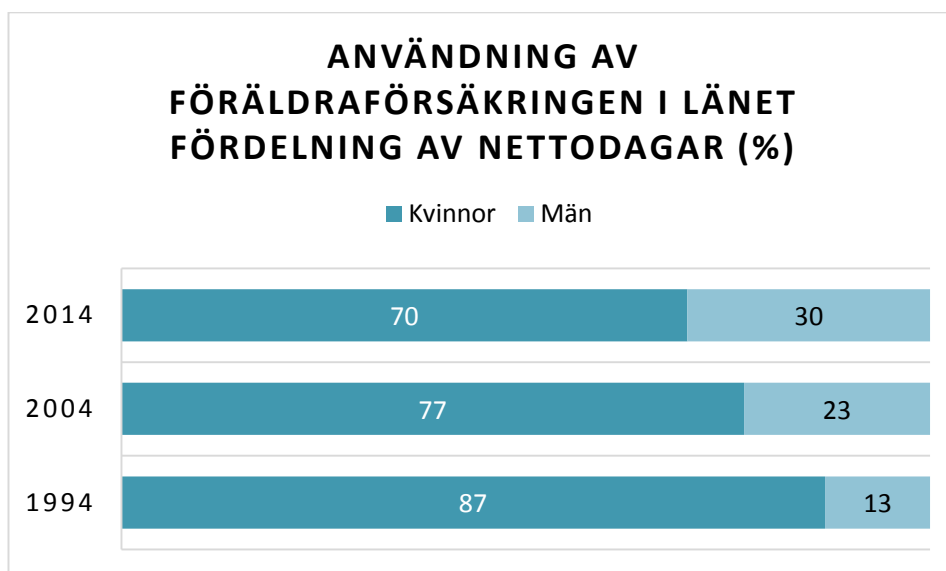
²¹ SOU 2015:86, Mål och myndighet—en effektiv styrning av jämställdhetspolitiken.

²² SOU 2015:86, Mål och myndighet—en effektiv styrning av jämställdhetspolitiken.

Barn och familj

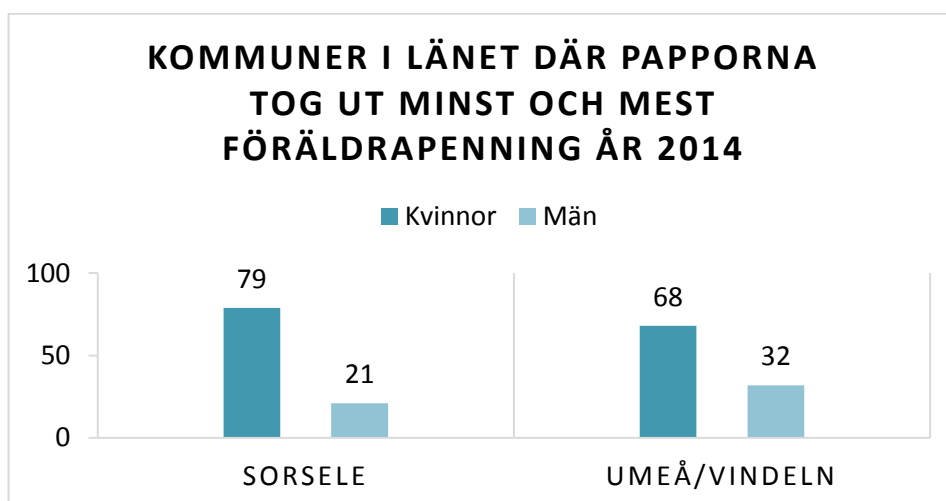
Den svenska föräldraförsäkringen infördes 1974 och ersatte då moderskapsersättningen. Sedan 1974 har ett antal förändringar genomförts i olika omgångar som har utökat rätten till föräldraledighet. 1995 infördes den så kallade mamma- och pappamånaden som reserverade en månad till vardera föräldern. Införandet ledde till att andelen pappor som använde någon del av föräldraförsäkringen ökade markant. År 2002 reserverades två månader till vardera föräldern.²³

I Västerbotten har pappornas användning av föräldraförsäkringen sakta ökat. På 20 år har männen i Västerbotten ökat sitt uttag av föräldraförsäkringen med 17 procent, en ökning från 13 till 30 procent. Kvinnorna i länet står dock fortfarande för 70 procent av uttaget av föräldraförsäkringen.

Det är stora skillnader mellan kommunerna i länet. År 2014 tog papporna i Vindeln och Umeå ut störst andel av föräldraledigheten i länet medan papporna i Sorsele tog ut minst. Förändringen i Sorsele mellan 2004 och 2014 är 1 procent medan för Umeå 8 procent och Vindeln 11 procent.

²³ Länsstyrelsen i Västerbotten och Länsstyrelsen i Norrbotten, 2008, JämLYS—en jämställdhetsanalys av övre Norrland.

Ett jämställt uttag av föräldrapenningen är en förutsättning för jämställdhet i samhället då det påverkar kvinnors och mäns positioner på arbetsmarknaden och därigenom både ekonomiska förutsättningar och möjligheten till att ha ledande positioner.

Tidsanvändning

Statistiska Centralbyrån (SCB) gjorde 2010/11 en undersökning av befolkningens tidsanvändning i åldersgruppen 15–84 år²⁴. Det är SCB:s tredje stora tidsanvändningsundersökning. De två tidigare genomfördes 1990/91 och 2000/01. Studien syftar till att studera likheter och skillnader i kvinnors och mäns tidsanvändning. Undersökningen visar att kvinnor och män lägger ungefär lika mycket tid på arbete och fri tid. Män lägger dock mer tid på betalt förvärvsarbete medan kvinnor gör mer obetalt hemarbete. Män förvärvsarbetar i genomsnitt ungefär 30 minuter mer än kvinnor samtidigt som kvinnor ägnar närmare 50 minuter mer tid åt hemarbete. Män har dessutom ungefär en halvtimme mer fri tid en genomsnittlig dag. Kvinnor lägger istället ungefär 20 minuter mer än män på den personliga omsorgen.

²⁴ Statistiska Centralbyrån, 2012, Nu för tiden.

Förvärvsarbete

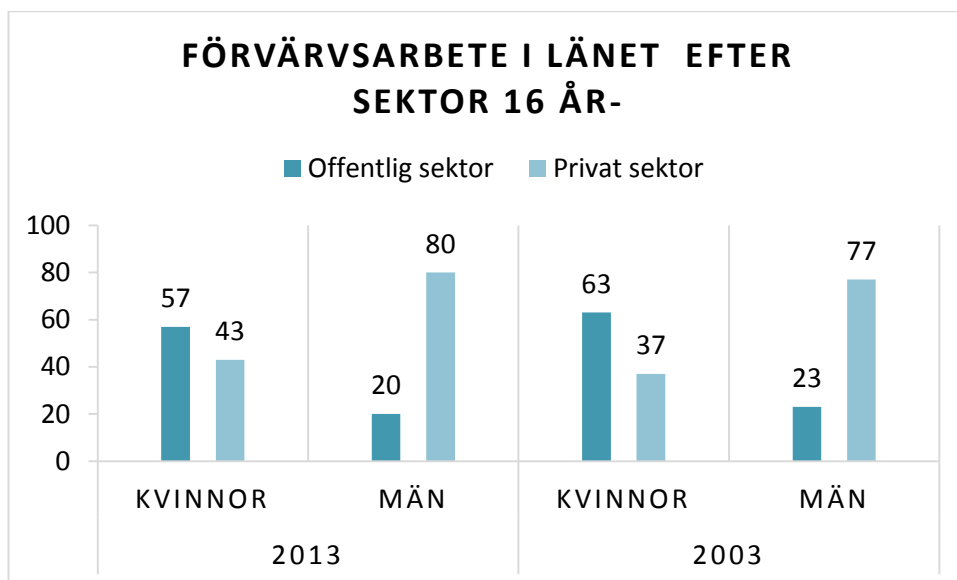
Könssegregerad arbetsmarknad

Västerbotten har, liksom resten av Sverige, en könssegregerad arbetsmarknad där kvinnor och män inte konkurrerar om samma arbeten. Positioner, yrken och branscher förknippas starkt med kön.

Av de 30 vanligaste yrkena i Sverige 2014 var det bara tre som hade en jämn representation av kvinnor och män, dessa var kockar och kokerskor, läkare samt universitets- och högskolelärare.²⁵

I Västerbotten arbetar en majoritet av kvinnorna inom offentlig sektor medan en majoritet av männen arbetar inom privat sektor. År 2013 arbetade 57 procent av kvinnorna och 20 procent av männen inom offentlig sektor. Motsvarande siffror tio år tidigare var 63 procent av kvinnorna och 23 procent av männen.

Sett till hela riket arbetar både kvinnor och män framförallt inom privat sektor. I riket arbetade 57 procent av kvinnorna och 88 procent av männen i näringslivet och 43 procent av kvinnorna och 12 procent av männen i offentlig sektor år 2013.²⁶ Kommuner är stora arbetsgivare inom vård, skola och omsorg i länet och i jämförelse med riket finns det fler privata aktörer. Det är en förklaring till att kvinnor finns mer representerade inom privat sektor när jämförelser görs mellan riket och länet.

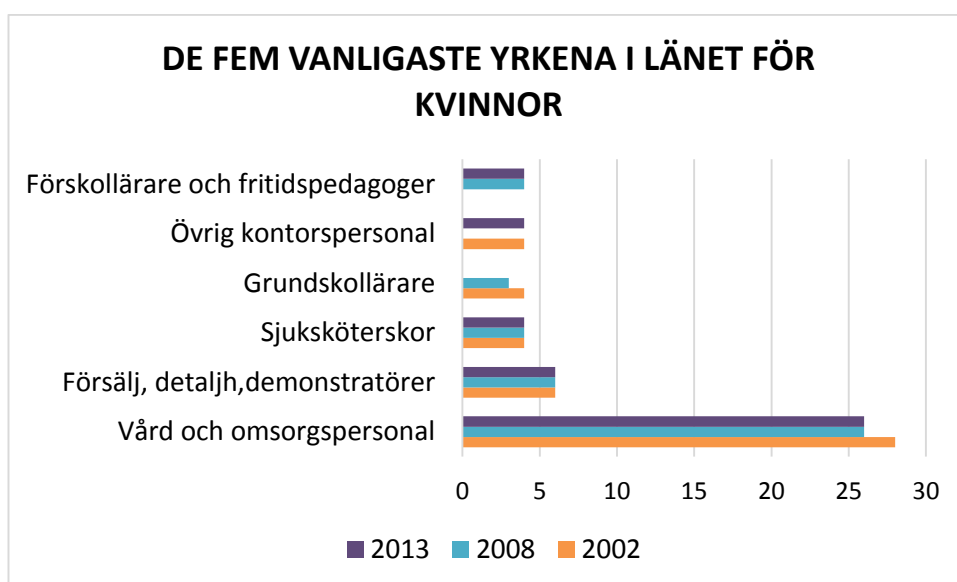

²⁵ Statistiska Centralbyrån, Yrkesregistret.

²⁶ Länsstyrelsen Västerbotten och Statistiska Centralbyrån, Kvinnor och män i belysning Västerbottens län 2015.

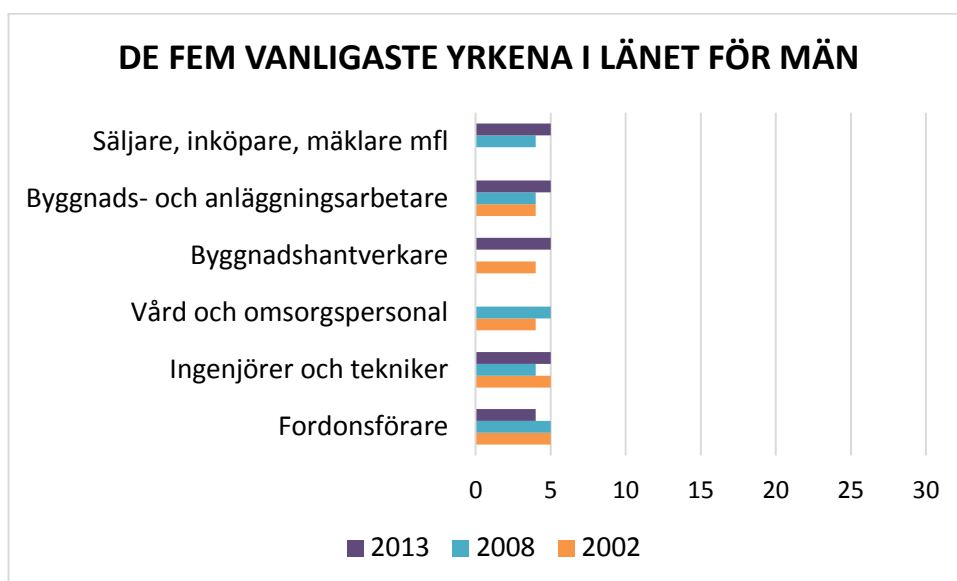
Vård- och omsorgspersonal är det vanligaste yrket för kvinnor i länet. Det är stora skillnader mellan kommunerna. I Åsele jobbade 46 procent av kvinnorna som vård- och omsorgspersonal år 2014 medan i Umeå var motsvarande siffra 20 procent.

Ett tydligt exempel på hur branscher, yrken och arbetsuppgifter styrs av föreställningar om kön och om vad kvinnor respektive män anses vara bra på är den tydliga uppdelningen av offentlig och privat sektor där kvinnor dominerar inom den offentliga verksamheten och män inom den privata. Könsuppdelningen kan leda till en mindre rörlig arbetsmarknad beroende på att när personer byter arbete så gör de det inom den sektor där det egna könet dominerar. En arbetsmarknad som inte är så könssegregerad skulle kunna innebära en större rörlighet bland de förvärvsarbetande.

De fem vanligaste yrkena i länet för kvinnor 2002, 2008 och 2013. Andel % av alla yrkesverksamma anställda 16-64 år. Avser nattbefolkning.

Ingen yrkesgrupp är så dominerande bland män som gruppen vård- och omsorgspersonal är bland kvinnor.

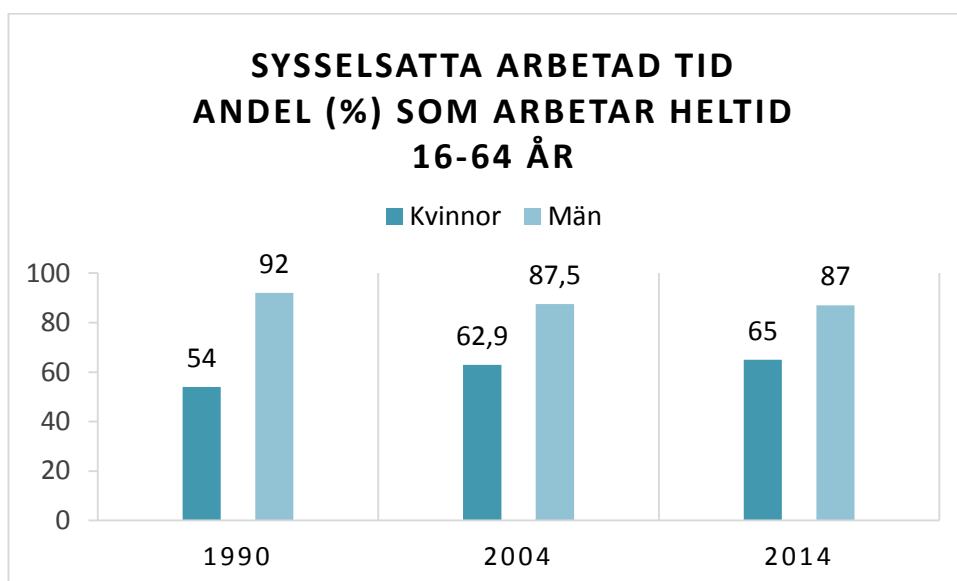
De fem vanligaste yrkena i länet för kvinnor 2002,2008 och 2013. Andel % av alla yrkesverksamma anställda 16-64 år. Avser nattbefolkning.

De uppgifter och roller som kvinnor och män traditionellt har haft i samhället har följt med in i såväl arbetsliv som företagande. Arbetsmarknaden i Västerbotten är starkt könssegregerad, mer könssegregerad än riksgenomsnittet. Mer än hälften av kvinnorna i länet arbetar i den offentliga sektorn och i yrken som korresponderar väl med vad gruppen kvinnor tidigare gjorde inom privatlivet, tar hand om och vårdar barn, sjuka och äldre.

Män återfinns i näringslivet och inom branscher med traditionellt flest män såsom transport, byggande, tillverkning och utvinning. Männerna i länet är dessutom mer jämnt spridda inom olika yrkeskategorier medan kvinnorna i mycket större utsträckning är koncentrerat till just vård- och omsorgsområdet. Färre kvinnor än män väljer att starta och driva eget företag i länet. I Västerbotten upplever kvinnor och personer med utländsk bakgrund brist på kapital som ett större hinder för tillväxt än vad personer i riket och män i regionen gör.

Heltid och deltid

År 1990 arbetade 54 procent av kvinnorna i länet heltid. År 2014 har andelen ökat till 65 procent. Bland män i länet har andelen som arbetar heltid under samma period minskat från 92 procent till 87 procent.

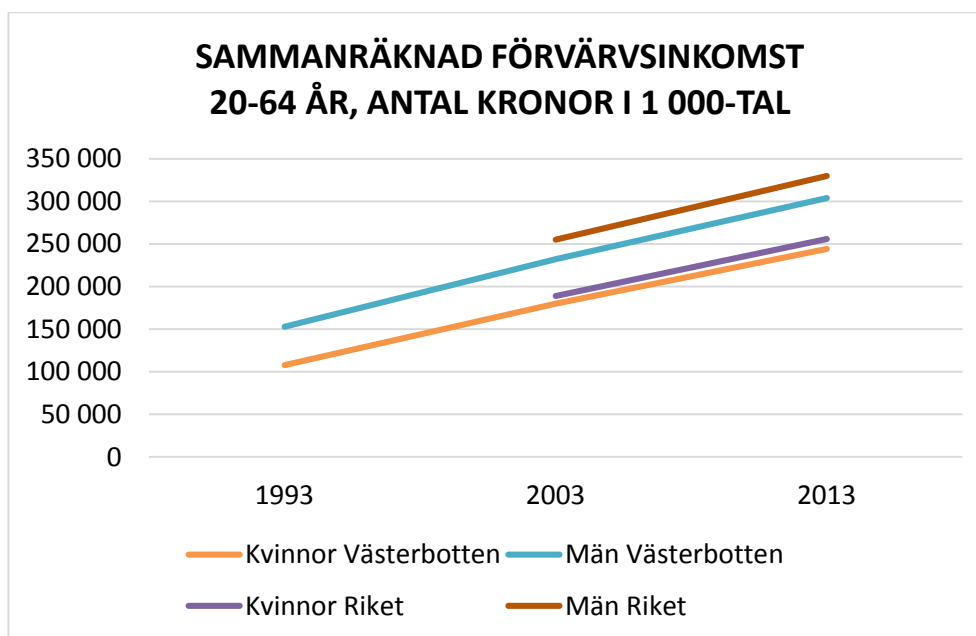
Män arbetar deltid i mycket mindre utsträckning än vad kvinnor gör. Deltidsarbete är vanligare i kvinnodominerade branscher som offentliga välfärdstjänster och inom hotell- och restaurangnäringen. Deltidsarbete är vanligast bland kvinnor i arbetaryrken. Den viktigaste orsaken till att kvinnor och män jobbar deltid är undersysselsättning, det vill säga att ett lämpligt heltidsarbete saknas eller att de söker heltidsarbete. Undersysselsättning är en mycket vanligare orsak till deltidarbete än vad vård av barn är för både kvinnor och män. För både kvinnor och män är deltidarbete vanligast i åldersgruppen 20-24 år. Studier är en viktig förklaring till deltidarbete för denna åldersgrupp.²⁷

²⁷ SOU 2015:86, Mål och myndighet—en effektiv styrning av jämställdhetspolitiken.

Inkomst

Kvinnor och män i Västerbotten har ökat sina inkomster sedan 1990-talet. Kvinnors medelinkomst har ökat från 108 000 kronor 1993 till 244 000 kronor 2013. Mäns medelinkomst har ökat från 153 000 kronor till 304 000 kronor under samma period. Skillnaden mellan kvinnors och mäns medelinkomster har procentuellt minskat under perioden, dvs kvinnors inkomster i procent av männens inkomster har ökat. Kvinnors längre arbetstid kan vara en viktig förklaring till detta. I kronor räknat har skillnaden mellan kvinnors och mäns löner dock ökat. 1993 var männens medelinkomst i länet 45 000 kronor mer än kvinnors medan männens medelinkomst 2013 var 60 000 kronor mer än kvinnornas medelinkomst.

Män har betydligt högre inkomst än kvinnor i länet, detta beror bland annat på att kvinnor arbetar heltid i mindre utsträckning än män och att de områden och branscher med traditionellt flest kvinnor i större omfattning utgörs av låglöneyrken. Vilken inkomst en person har inverkar stort på vilket typ av liv denne kan leva, vart hen kan bo, låta sina barn gå i skola och så vidare. Det har också betydelse för den pension personen får när hen lämnar arbetslivet. Män i Västerbotten har ett högre pensionsvärde än kvinnor, kvinnor har svårare än män att vara ekonomiskt självständiga i hög ålder.

År 2014 var kvinnors lön 86,8 procent av mäns lön, dvs en ovägd löneskillnad på 13,2 procent. Variationen var stor mellan olika sektorer. Löneskillnaden var störst inom landstinget med 23,6 procent och minst inom kommunen med 5,4 procent. Med hänsyn tagen till ålder, yrke, sektor, utbildning,

arbetstid (så kallad standardavvägning) kvarstod en löneskillnad om 5,0 procent år 2014, den oförklarade löneskillnaden. År 2014 fanns de största oförklarade löneskillnaderna bland tjänstepersoner i privat sektor och minst oförklarad löneskillnad fanns i kommunerna.

Att kvinnor och män arbetar med olika yrken och att dessa har olika lönenivåer är en viktig förklaring till löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Kvinnodominerade yrken har oftare lägre genomsnittslön. Det finns alltså ett negativt samband mellan andelen kvinnor och genomsnittslön. Kvinnors löner är i de flesta yrken i genomsnitt lägre än mäns löner. Det verkar som om ju högre lön desto större löneskillnad mellan kvinnor och män i respektive yrke. Det tycks alltså finnas ett negativt samband mellan kvinnors lön i procent av mäns lön och nivå på genomsnittslönen.²⁸

²⁸ Medlingsinstitutet, 2014, Löneskillnader mellan kvinnor och män 2014.

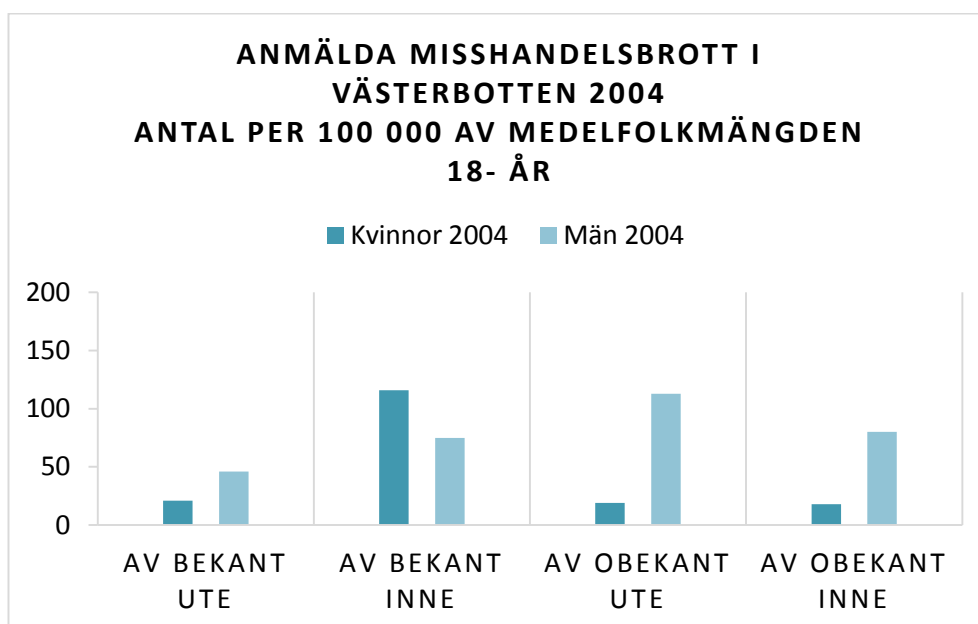
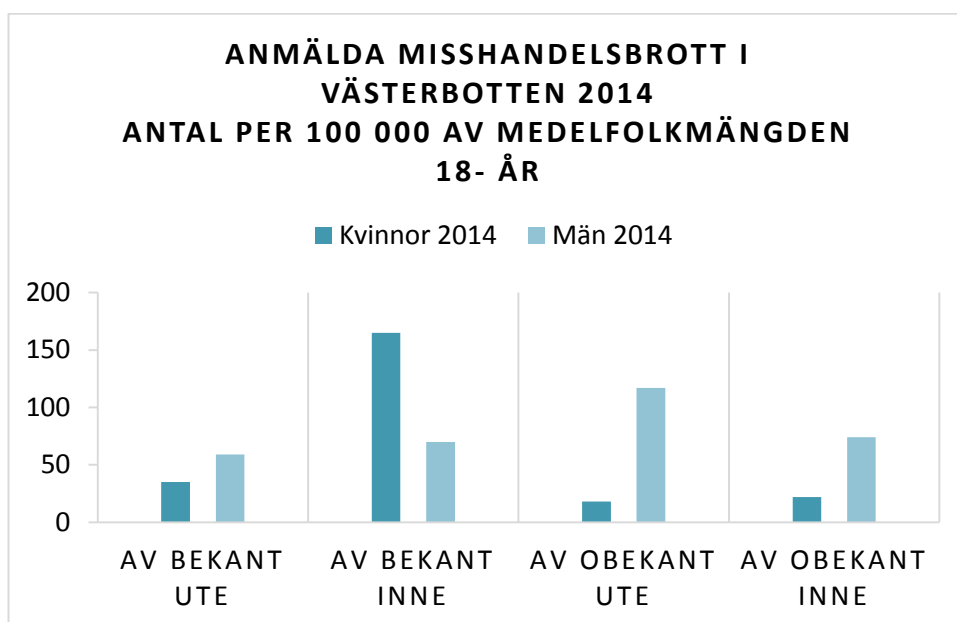
Mäns våld mot kvinnor

Statistiken kring mäns våld mot kvinnor handlar om faktiskt våld men också om oro för att bli utsatt för våld och trygghet i det offentliga rummet. På en global nivå är mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer det största hotet mot kvinnors hälsa men även på riks- och regional nivå är det viktigt att tala om och arbeta med området som ett strukturellt problem och som en folkhälsofråga. Perspektivet har tidigare sällan lyfts i relation till regional utveckling och tillväxt men är nödvändigt för att skapa hållbara samhällen.

Statistik över anmälda misshandelsbrott i Västerbotten visar att kvinnor i större utsträckning än män blir utsatta för våld i hemmet av någon som de känner och har en nära relation med. Män utsätts istället i större utsträckning för våld utomhus och av en okänd förövare. Oavsett om våldet utövas mot en kvinna eller man visar statistik att män oftare är förövare. När det gäller våld i nära relationer förekommer våld även i samkönade relationer och även kvinnor kan vara förövare. Våld i nära relationer utgörs dock till störst del av det våld som män utsätter kvinnor för.

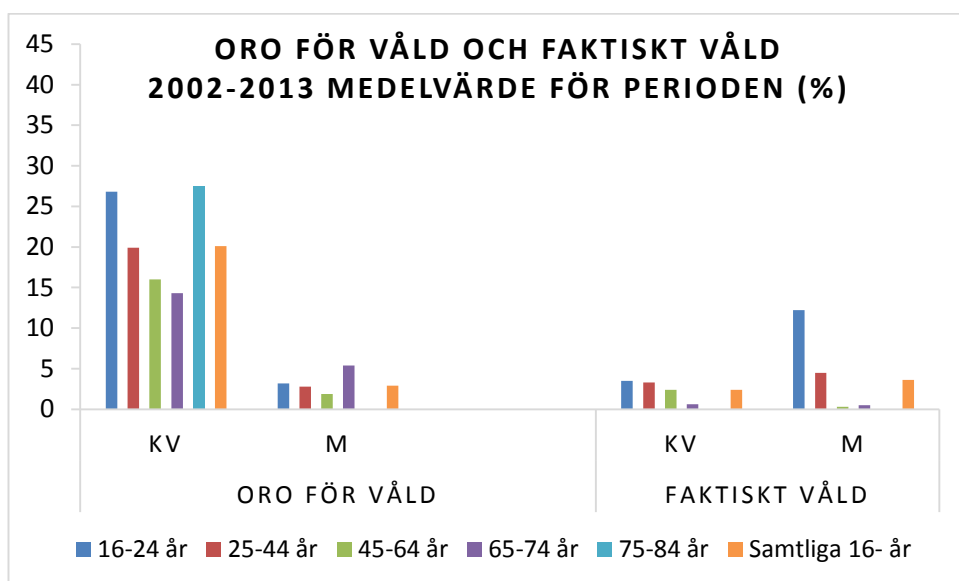
Anmälda misshandelsbrott beskriver dock inte hela det spektrum av våld som förekommer i nära relationer. Förutom fysiskt våld utövas också psykiskt, ekonomiskt, sexuellt och latent våld. Dessa olika typer av våld och utsatthet påverkar kvinnors och mäns liv på olika sätt, det systematiska våld som utövas i nära relationer har större påverkan på hälsa, ekonomi, socialt liv etcetera än det våld som mäts genom anmälda misshandelsbrott.

Av anmälda misshandelsbrott mot kvinnor i Västerbotten 2014 skedde 78 procent inomhus och förövaren var bekant med offret i 83 procent av fallen. Anmälningarna om misshandel mot kvinnor som skett inomhus och där förövaren är bekant med offret har ökat med 30 procent mellan åren 2004 och 2014. Bakom ökningen kan det finnas ett flertal förklaringar, tex såväl ökad faktisk utsatthet som ökad anmälningsbenägenhet. Frågan om våld i nära relationer har lyft upp i det offentliga samtalet under inte bara de senaste decennierna utan också de senaste åren vilket har skapat en annan medvetenhet om problematiken.

När det gäller känslan av otrygghet inför att vistas i det offentliga rummet finns stora skillnader beroende på kön. Kvinnor, framförallt kvinnor över 75 år men även kvinnor i åldern 16-24 år, oroar sig mest för att bli utsatta för våld. Det är de yngre männen som i störst utsträckning utsätts för det faktiska våldet.²⁹

²⁹ Länsstyrelsen Västerbotten och Statistiska Centralbyrån, Kvinnor och män i belysning Västerbottens län 2015.

Såväl på riks- som på länsnivå går det att se stora skillnader i kvinnors och mäns oro för våld och faktiska utsatthet. Kvinnor som grupp förhåller sig till risken att utsättas för våld på ett sätt som begränsar deras liv i större utsträckning än för män, tex genom att inte gå ute själv sent eller i mörker, ta omvägar för att undvika områden med dålig belysning och genom att avhålla sig från att vistas ute vissa tider på dygnet. Alla kvinnor och män ska ha rätt till sin kroppsliga integritet och möjlighet att vistas i det offentliga rummet på lika villkor.

Makt och inflytande

En jämn fördelning av kvinnor och män i beslutsfattande positioner är en förutsättning för att uppnå en jämställd fördelning av makt och inflytande. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att en jämn numerär representation av kvinnor och män inte är någon garanti för jämställdhet. Det är också viktigt att både kvinnor och män har makt över dagordningen och inflytande över beslutens innehåll. Flickor och kvinnor ska också ha samma möjlighet som pojkar och män att delta i och påverka det som påverkar våra föreställningar, tankar och idéer om oss själva och vårt samhälle. Det gäller bland annat kultur och massmedia.³⁰

Andelen kvinnor på olika maktpositioner inom olika delar av samhället har ökat markant sedan början av 1990-talet. Samtidigt utgörs en majoritet av makteliten fortfarande av män. Könsfördelningen ser olika ut mellan olika områden och är jämnare inom till exempel politiken än inom näringslivet.

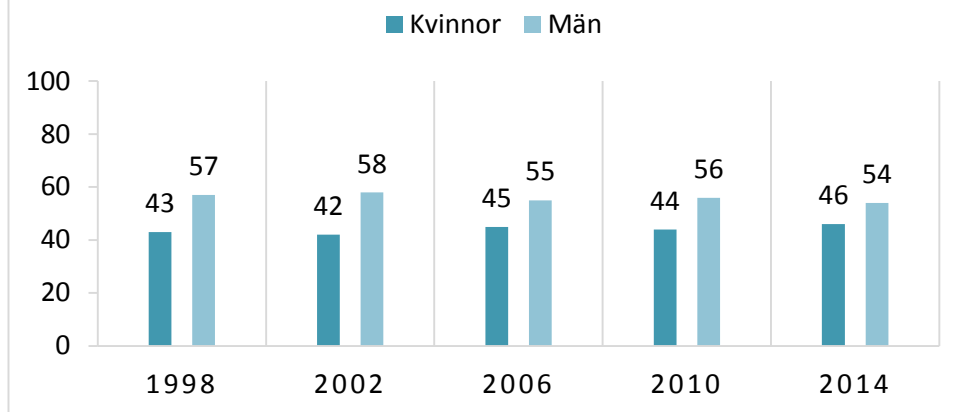
Den politiska representationen är mer jämnt fördelad mellan kvinnor och män på riksnivå än på lokal och regional nivå. Riksdagens sammansättning efter val är en klassisk indikator i fråga om makt och inflytande. Utvecklingen mot en jämn könsfördelning i riksdagen har sedan allmän och lika rösträtt infördes 1919/21 varit långsam. Det går att utläsa två tydliga språng, ett efter valet 1972 och ett efter valet 1994, båda dessa tidpunkter sammanfaller med tydliga krav på demokrati och jämn könsfördelning i beslutande församlingar. Sedan valet 1994 har andelen män succesivt minskat från 60 procent till 53 procent år 2006. Vid valen 2010 och 2014 har andelen män ökat till 55 procent respektive 56 procent.³¹

Sedan 1995 och fram till 2014, det vill säga en period om 20 år, har andelen kvinnor legat mellan 42 och 46 procent och andelen män mellan 54 och 58 procent i länets kommunfullmäktige. Aldrig under den här perioden om 20 år har det varit fler kvinnor än män i kommunfullmäktige i länet. Fördelningen av kvinnor och män i fullmäktige ligger dock inom spannet 40–60 procent.

³⁰ SOU 2015:86, Mål och myndighet—en effektiv styrning av jämställdhetspolitiken.

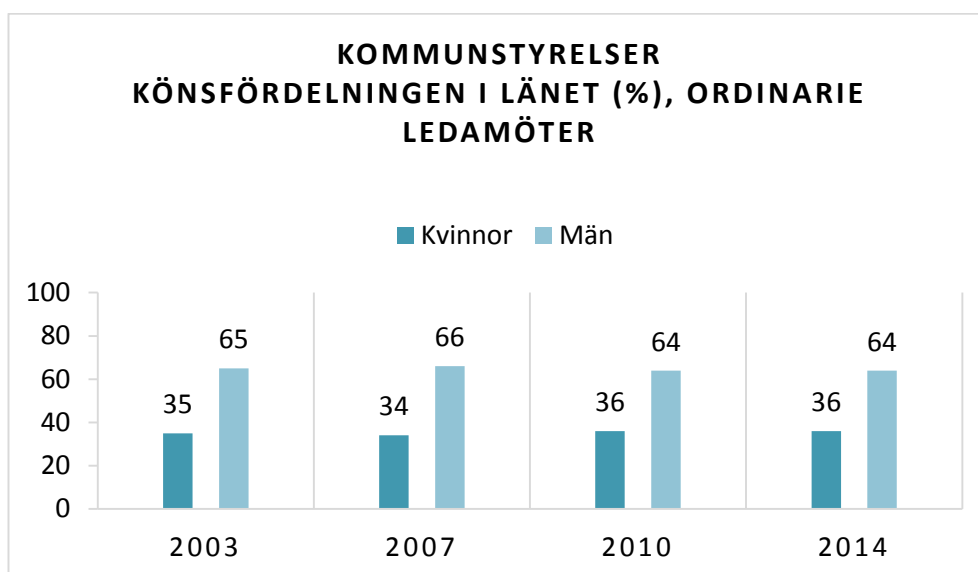
³¹ SOU 2015:86, Mål och myndighet—en effektiv styrning av jämställdhetspolitiken.

KOMMUNFULLMÄKTIGELEDAMÖTER I VÄSTERBOTTEN 1998 - 2014 ANDEL KVINNOR OCH MÄN

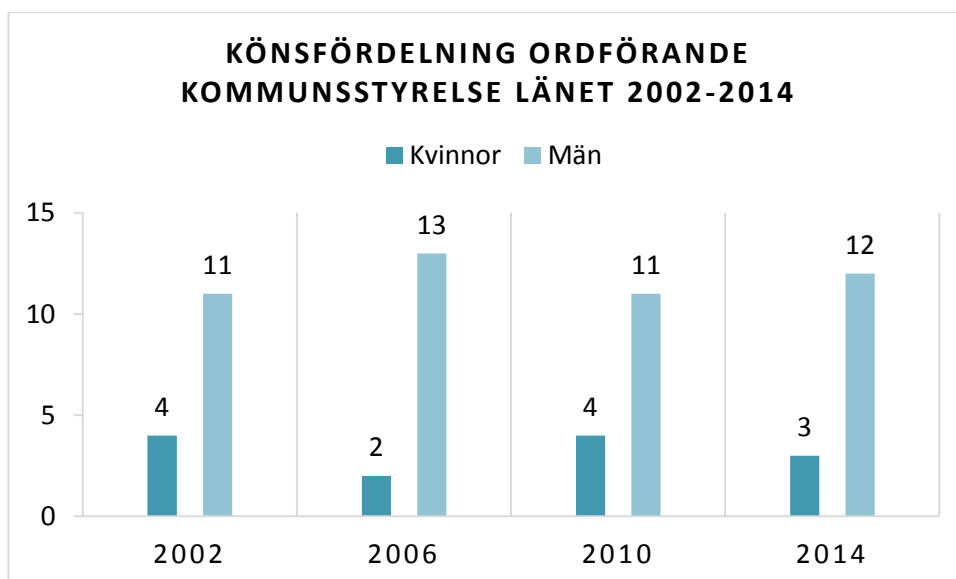

Skillnaderna är stora mellan kommunerna. Det är två kommuner i länet som inte har en könsmässigt jämn representation i kommunfullmäktige efter senaste valet, Dorotea och Åsele. År 2014 var andelen 32 procent kvinnor och 68 procent män i Dorotea. Medan i Nordmaling och Vilhelmina var andelen 52 procent kvinnor och 48 procent män. Tre gånger har kvinnor varit i majoritet i någon kommuns fullmäktige. I Skellefteå 2010 och i Nordmaling och Vilhelmina 2014. I Dorotea har mansdominansen i kommunfullmäktige minskat från knappt 70 procent 1998 till 55 procent 2010 för att i valet 2014 öka till nästan 70 procent igen.

Könsfördelningen bland ordinarie ledamöter i kommunstyrelserna i länet efter de fyra senaste valen är inte formellt jämställd. År 2014 var det sex kommuner av länets femton kommuner som hade en jämn könsfördelning bland sina ordinarie ledamöter i kommunstyrelsen. Sex kommuner hade en jämn könsrepresentation bland ersättarna i kommunstyrelsen. Det är stora variationer mellan kommunerna. I Vännäs var andelen män 91 procent och andelen kvinnor 9 procent och i Umeå var andelen män 53 procent och andelen kvinnor 47 procent år 2014.

Bland kommunstyrelsernas ordförande är mansdominansen påtaglig, vilket syns i figuren nedan.

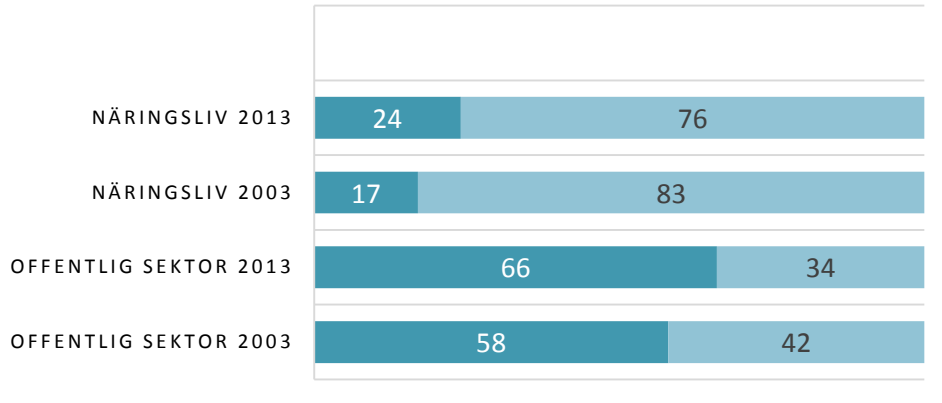

När det gäller makt och inflytande inom offentlig och privat verksamhet är kvinnor framförallt chefer inom offentlig verksamhet medan män framförallt är chefer inom privat verksamhet. Inom näringslivet är mäns överrepresentation på chefspositioner tydlig.³²

³² SOU 2015:86, Mål och myndighet—en effektiv styrning av jämställdhetspolitiken.

CHEFER EFTER SEKTOR 2003-2013

■ Kvinnor ■ Män

Kvinnor och män har inte samma tillgång till makt och inflytande i Västerbotten, skilda mönster förekommer både vad gäller deltagande i det politiska livet och på chefs- och ledarpositioner. Ur såväl demokratisk som kvalitetsmässig synvinkel bör beslut som berör kvinnor och män också tas av både kvinnor och män. Det är av stor vikt att det finns reella möjligheter för kvinnor och män att kombinera föräldraskap med såväl lönearbete som politiska uppdrag. Orsaker till skillnaderna och förutsättningar för kvinnor och män inom politiken är viktiga områden att undersöka vidare. Representationen i beslutsfattande organ bör spegla samhället, det bör vara en jämn könsfördelning på ledningsnivå och i styrelser inom såväl privat som offentlig verksamhet. Att enbart titta på fördelning och antal ger emellertid inte hela bilden utan också vad kvinnor och män gör, vilka områden de är engagerade i och faktisk möjlighet till påverkan behöver tas med i kvalitativa analyser.

Den ojämställda representationen beror i många avseenden på normer och olika förutsättningar och möjligheter för kvinnor och män, varför ett normkritiskt arbete är en förutsättning.

Fortsatt arbete!

Denna rapport är ett kunskapsunderlag som går att använda när beslut ska fattas, när insatser planeras och genomförs så att kvinnors och mäns, flickors och pojkars livsvillkor beaktas och analyseras. Att verka för att uppnå ett hållbart jämställt län innebär att maktanalyser behöver genomföras på alla nivåer inom alla sektorer.

Målet med denna rapport har varit att ge ökad kunskap om kvinnors och mäns livsvillkor och utvecklingen i länet. Vill du läsa mer finns samtliga statistikböcker på vår webbplats.

Referenslista

JämLYS—En jämställdhetsanalys av Övre Norrland (2008) Länsstyrelsen Västerbotten och Länsstyrelsen Norrbotten

Kvinnor och män i belysning Västerbotten (2015) Länsstyrelsen Västerbotten och Statistiska centralbyrån

Kvinnor och män i belysning Västerbotten (2005—2006) Länsstyrelsen Västerbotten och Statistiska centralbyrån

Kvinnor och män i siffror Västerbottens län (1996) Länsstyrelsen Västerbotten

Löneskillnader mellan kvinnor och män 2014 (2014) Medlingsinstitutet

Mål och myndighet—en effektiv styrning av jämställdhetspolitiken, SOU 2015:86

Nu för tiden (2012) Statistiska Centralbyrån

Webbadresser

Regionfakta (regionfakta.com)

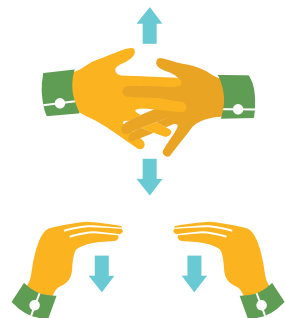
Skolverket (skolverket.se)

Statistiska centralbyrån (scb.se)

Umeå universitet (umu.se)

Makt

Makt

Jämställdhet

KÖN

Jämställdhet

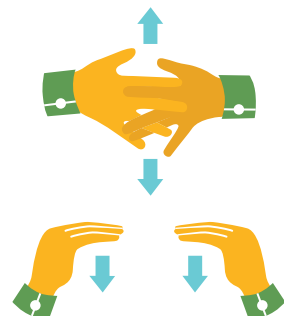

Inflytande

Makt

Makt

Jämställdhet

KÖN

Jämställdhet

Inflytande

